

MEMÒRIA DE SALVADOR VILASECA ANGUERA: VINT ANYS DE SILENCI

Màrius FERRER MORRÓN

Han passat vint anys llargs d'ençà de la desaparició de Salvador Vilaseca Anguera. Vint anys en el decurs dels quals s'ha remenat molt, en els mitjans burocràtics, tecnocràtics i administratius, la paraula *investigació*. No sé què és el que entenen per aquest terme els senyors que des de les seves catabaumes dirigeixen l'aldarull investigador. Per contra, em sembla que conec, per sort o per desgràcia, el que és la investigació i el que és un investigador, per exemple, l'obra i la persona de Salvador Vilaseca Anguera. Però molt em temo que els meus conceptes, les meves idees i les meves creences respecte a aquests aspectes no coincideixen amb la versió buròcrata, tecnòcrata i administrativa oficial. Segons sembla, al nostre país hi ha tres tipus d'investigadors: els que així ho són considerats administrativament, per exemple els del Consell Superior d'Investigacions Científiques; els qui duen a terme investigació a la universitat, institucions públiques o centre privats; i els que investiguen independentment, als quals els dels grups precedents consideren, amb cert to pejoratiu, com a *franc tiradors* de la investigació. Dels primers, tot el món coneix què és l'administració espanyola i dependre'n per poder-se imaginar els resultats d'aquesta investigació. Els segons fan investigació quan els deixen, és a dir, quan els donen diners. Un sistema, per exemple, molt arrelat al nostre país, quasi endèmic, per

seleccionar personal qualificat, o programes adients d'investigació: si un, en una oposició, no vota el candidat del senyor de torn que atorga el diner, es queda sense aquest i, per tant, sense investigar. Els investigadors del tercer apartat, els anomenats *franc tiradors*, són els que, fent cas omís de les circumstàncies oficials, es dediquen en cos i ànima a la tasca investigadora, cerquen on sigui els mitjans necessaris per portar a bon terme els seus treballs. Aquest fou el cas de Ramón y Cajal, de Severo Ochoa —és a dir, dels nostres premis Nobel— o d'altres, com Caro Baroja o Salvador Vilaseca, que, sense haver estat anomenats per aquesta distinció internacional, han deixat un testimoni inesborrable del seu pas per la ciència. L'obra dels quals, naturalment, no ha estat exempta de crítica, més o menys malèvola, de part d'investigadors ben instal·lats en els dos primers grups. Fins i tot, més d'un eminent professor els ha retret, fins i tot qüestionat, el fet d'investigar sense estar adscrits a un grup reconegut d'investigadors, amb el seu escalafó i la seva nòmina. Més que les crítiques en si, que cap autor no té dret a rebutjar com a tals, de la manera i per la inesperada manca de delicadesa en com es proposaren, resultaren ofensives. Procediment, aquest, propi d'una època i d'un país sense sensibilitat intel·lectual, en el que, a més de coses vergonyoses, en passen altres de ridícules. A Salvador Vilaseca, aquesta actitud, en certa mesura col·legiada, li va valdre disgustos i un cert ostracisme.

El dia que s'escriguí una biografia com cal del gran prehistoriador reusenc, hauria d'encapçalar-se amb el títol que fa molts anys va proposar el professor Jordà: "Vida, obra y trabajos del ejemplar investigador Dr. don Salvador Vilaseca Anguera, hijo y enamorado de Reus, médico y prehistoriador". Títol en el qual, al meu parer, quedaria reflectida la seva vida, les seves inquietuds, els seus problemes i les seves esperances, tot això lligat a una inescapable bondat natural.

No hem de parlar aquí de la seva obra. Sant Gregori de Falset, el Filador, Mas d'en Llord de Rojals, les Obagues d'Ulldemolins, Can Canyis, *Reus y su entorno en la prehistoria* i, sobretot, l'excel·lent *Las industrias del sílex tarraconense*, treball que ultrapassà els límits formals de l'objecte d'estudi per convertir-se en una reflexió sobre l'ofici de prehistoriador, potser, en el seu moment, l'obra més important en la bibliografia prehistòrica espanyola des de l'aparició de la primera edició d'*El hombre fósil*, el 1916. Són treballs prou coneguts perquè intentem fer-ne una anàlisi apressada, uns treballs que tan fecunds han estat per a la prehistòria espanyola. No obstant això, sí que voldríem deixar constància que gràcies a Salvador Vilaseca les comarques de l'actual província de Tarragona han estat unes de les més i millor investigades en els aspectes prehistòrics i protohistòrics de les de la resta de

l'Estat. Bona prova d'una "dedicació exclusiva", aquest barem remuneratiu tan de moda en els mitjans buròcrates i universitaris, que estan intentant convertir la nostra universitat en una oficina pedagògicoadministrativa expedidora de títols acadèmics a l'engròs.

No és aquest, tampoc, el lloc més adient per realitzar un estudi de la influència que van exercir, entorn a la investigació prehistòrica al nostre país, els treballs que portà a bon terme aquesta figura singular de la nostra prehistòria durant la seva llarga vida d'investigador. Però ens agradaria trobar l'ocasió propícia per plantejar el que figures com la de Salvador Vilaseca han fet per a l'avanç de la nostra ciència. En aquesta tasca caldria destacar, entre altres aportacions, la utilització, per primera vegada en una monografia paleolítica publicada a l'Estat espanyol, del mètode estadístic aplicat a l'estudi de les indústries lítiques; la incorporació, gairebé a partir de les seves primeres publicacions, dels estudis de tecnologia lítica i descripcions de la "cadena operativa", tan de moda actualment, sense les quals resulta impossible l'adquisició de nocions vàlides per determinar els diversos estadis tecnològics del comportament de l'home prehistòric i de les seves tradicions culturals. Els esforços per individualitzar un bronze mitjà regional o per establir una cronologia més moderna pel nostre bronze final, periodització de la qual, amb posteritat, en seran deutores altres sistematitzacions de la "cultura" dels camps d'urnes del NE peninsular degudes a autors espanyols i a forans.

No voldria, però, deixar passar l'avinentesa que m'ofereixen les pàgines de l'*Aplec de Treballs del CECB* sense assenyalar les directrius bàsiques del pensament de Salvador Vilaseca sobre la investigació i les seves concepcions epistemològiques, expressades en diverses ocasions en la seva correspondència i en periòdiques converses personals.

El concepte que tenia de la investigació i del sentit de la seva finalitat última es pot resumir en una frase que li agradava repetir: "Tota forma d'investigació, qualsevol tipus de coneixement que, en últim terme, no condueixi de manera vàlida a una millor comprensió de l'home, és pura martingala".

En el pensament de Salvador Vilaseca, hi trobo un concepte que considero que és clau en la manera d'enfocar l'estudi del problema de l'home a la seva obra: la *complexitat*.

L'epistemologia de Salvador Vilaseca es fonamenta en una concepció global del coneixement, considerat com un tot indivisible, sobre el qual interactuen els múltiples aspectes, aparents o no, de la realitat. "Tota

compartimentació del coneixement en assignatura, en la seva tendència a la simplificació, empobreix la realitat”. En l’especialització, hi veu una voluntat de simplificació que porta la llavor de la mateixa manera de ser de l’ofici de l’intel·lectual, que considera, en el fons, com a nefast. En això, hi veu, també, el domini de l’actitud del pedagog que, imagina, que ha d’obrar per reducció, per facilitar l’accés al que s’entén que és una matèria. Per Salvador Vilaseca, “l’especialització és més aviat enganyosa; sembla que matisi, però en general empobreix. Aquí tinc unes monografies de tema prehistòric fetes per especialistes a base d’especialització: petites simplificacions admeses amb més o menys passivitat pels prehistoriadors i utilitzades com a veritats últimes per la seva aparent evidència... quasi res”, comenta. Però, l’home que cerca la comprensió d’una realitat en el que és, en el que ha estat, sens cap dubte ha de tractar de saber el que són tots aquests dobles en què aquesta realitat es presenta. “Les coses no són tan simples tal com es presenten o semblen presentar-se, o com es volen presentar”. La complexitat es troba en la mateixa realitat que s’obra davant de l’home que actua en una recerca del coneixement des d’un continent delusori. “Veure el que és aquesta realitat és veure en allò que és”, i això, en més o menys mesura, s’aconsegueix mitjançant una recerca en el major nombre de facetes que presenta o que es poden apreciar com a tals per molt amagades que estiguin o per molt aminorades que apareixin en una primera visió o en una suposada classificació.

En aquesta línia de pensament, entre una obra com l’escripta per Salvador Vilaseca i la realitat històrica de l’home tant en el seu passat com en el seu present, per utilitzar uns referents més o menys arbitraris, però que ens ajuden a situar-nos en un lloc equidistant, crec que hi ha unes vinculacions molt estretes.

Per Salvador Vilaseca, el problema de l’home amb el món que l’envolta, sigui físic o no, “perquè el passat és una realitat que també ens envolta”, depèn en gran part del mateix home segons quin sigui el seu grau de capacitat per conèixer-lo. “L’home és limitat en el seu poder de captació de la realitat tant per la seva sensibilitat com pels coneixements que fa servir”.

Aquesta relativa —però evident— limitació de l’home amaga una complexa realitat personal que alhora ha d’enfrontar-se amb la complexitat del món que estudia i de les complexes conseqüències que es deriven de la seva topada.

Per Salvador Vilaseca, “obrar per reducció és un engany piadós d’assignatura i també d’altres procediments que han servit per teoritzar amb més o menys encert”. L’home que, con Salvador Vilaseca, vol conèixer, sap que, en el seu intent per estudiar el problema de l’home, s’enfronta a alguna

cosa que és indeterminada, oberta, il·limitada..., el món. Des d'aquesta manera d'entendre la realitat considerarà la pròpia obra en conjunt, com a alguna cosa relativa quant a coneixement.

Quan s'intenti aprofundir en el significat i la vàlua de la seva obra (això se centra necessàriament en la publicació prèvia de la col·lecció Vilaseca, en edició crítica i sistemàtica), haurà de fer-se inevitablement en el context del pensament científic de l'època i de tota la tasca desenvolupada pels prehistoriadors de la seva generació, entre els quals Salvador Vilaseca destaca amb una personalitat ben definida.

Davant de la manca d'interès que sembla que demostren els nostres historiadors de la ciència i els prehistoriadors pels problemes del desenvolupament dels estudis prehistòrics al nostre país durant la primera meitat del segle i les seves conseqüències posteriors, no és d'estranyar que passats vint anys llargs de la seva desaparició no hàgim vist escrita ni una sola línia al·lusiva a la tasca duta a terme per aquest benemèrit prehistoriador. Per desgràcia el temps passa i els homes desapareixen. Només en resta la seva obra com a testimoniatge de la seva existència. I s'ha perdut la continuïtat, l'esperit de comprendre la investigació prehistòrica com un gest de rebel·lia davant d'un sistema massa "tancat", on comença a formar-se la consciència d'una investigació prehistòrica pròpia, enfocada i dirigida en aquelles dates per esquemes i paradigmes d'investigació aliens a la realitat arqueològica del nostre país.

La investigació de la prehistòria, al nostre país, és dura i poc rendible. Malgrat tot, penso que si poguéssim aprendre tot el que hi ha de viu en l'obra de Salvador Vilaseca i dels seus esforços per construir alguna cosa útil, del seu sentit de la investigació i del seu treball continuat, si els nostres prehistoriadors poguessin desprendre's de les seves ambicions i de les apetències personals, si aconseguíssim posar fi a tota la patuleia de la nostra investigació, per ventura ens seria possible continuar el camí iniciat força anys enrere per un grapat d'homes que, com Salvador Vilaseca, s'esforçaren per canviar i millorar l'avenir dels estudis prehistòrics al nostre país i per aconseguir una investigació prehistòrica independent.

Voldríem que aquests comentaris, a més de l'expressió del nostre sentiment, siguin com una crida als esperits oberts, a tot aquells que pensen, senten i creuen en un esdevenidor millor per a la nostra prehistòria.

Siguin aquestes paraules una prova de l'afecte, el respecte i l'admiració que sentim per la memòria d'un bon home: l'entrançable doctor Salvador Vilaseca Anguera, amic i mestre, la desaparició del qual sempre lamentarem mentre ens quedi un alè de vida.